

Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific
Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://universaljurnal.uz)

Year: 2025 Issue: 2 Volume: 3

Published: 01.03.2025
<https://universaljurnal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR
CROSSREF (OAK BAZA)
ZENODO
OPEN AIRE
EUROPUB
RESEARCHGATE (OAK BAZA)
SJIF

FERMER XO'JALIKLARIGA XIZMAT KO'RSATUVCHI INFRATUZILMALARNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Kimsanboyev Muhammadjon Farhodjon o'g'li
Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti
Uzbekistan
muhammadjon007@gmail.com

Annotatsiya. Fermer xo'jaliklari O'zbekiston qishloq xo'jaligining muhim bo'g'ini hisoblanadi. Ularning samarali faoliyati mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Biroq, fermer xo'jaliklarining rivojlanishi ularga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarning yetarli emasligi bilan cheklanmoqda. Ushbu maqolada fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarning hozirgi holati, muammolari va ularni hal etish yo'llari empirik tadqiqotlar, keys-stadilar, adabiyotlar tahlili va sharhlari asosida o'rganiladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida deduksion va induksion usullar, tadqiqot dizayni, axborotni olish yo'llari, tadqiqot ob'ektini tanlash (sampling) va tadqiqot strategiyasi aniqlanadi. Tadqiqot natijalari asosida fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarni rivojlantirish bo'yicha ilmiy va amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Fermer xo'jaligi, infratuzilma, qishloq xo'jaligi, kooperatsiya, bozor infratuzilmasi, xizmat ko'rsatish, rivojlanish.

Аннотация: Фермы являются важной частью сельского хозяйства Узбекистана. Их эффективная деятельность имеет большое значение в обеспечении продовольственной

безопасности страны. Однако развитие фермерских хозяйств ограничено недостаточной обслуживающей их инфраструктурой. В этой статье рассматривается текущее состояние инфраструктуры, обслуживающей фермы, проблемы и решения, основанные на эмпирических исследованиях, тематических исследованиях, анализе литературы и обзорах. В качестве методологии исследования определяются дедуктивный и индуктивный методы, дизайн исследования, способы получения информации, выбор объекта исследования (выборка) и стратегия исследования. По результатам исследований будут разработаны научно-практические предложения по развитию инфраструктуры, обслуживающей фермерские хозяйства.

Ключевые слова: Фермерство, инфраструктура, сельское хозяйство, кооперация, рыночная инфраструктура, сервис, развитие.

Abstract: Farms are an important part of Uzbekistan's agriculture. Their effective operation is of great importance in ensuring the country's food security. However, the development of farms is limited by the insufficient infrastructure serving them. This article examines the current state of farm service infrastructure, its problems and ways to solve them based on empirical studies, case studies, literature analysis and reviews. Deductive and inductive methods, research design, methods of obtaining information, selection of the research object (sampling) and research strategy are determined as research methodologies. Based on the research results, scientific and practical proposals are developed for the development of farm service infrastructure.

Keywords: Farm, infrastructure, agriculture, cooperation, market infrastructure, service, development.

Language: Uzbek

Citation: Kimsanboev, M. (2025). INCREASING THE EFFICIENCY OF INFRASTRUCTURES THAT SERVE FARMERS. Universal International Scientific Journal, 2(3), 3–8. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1458>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14979412>

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari va ma'ruzalarida qishloq xo'jaligini rivojlantirish, fermer xo'jaliklarining faoliyatini qo'llab-quvvatlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Qishloq xo'jaligida iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish, fermer xo'jaliklarining iqtisodiy va moliyaviy

mustaqilligini ta'minlash, ularga xizmat ko'rsatuvchi bozor infratuzilmalarini barpo etish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Fermer xo'jaliklarining samarali faoliyati uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, qishloqda bozor infratuzilmasini kompleks rivojlantirish asosiy masala qilib belgilangan.

Qishloq xo'jaligi sektori O'zbekiston iqtisodiyotidagi asosiy tarmoqlardan biri bo'lib, fermer xo'jaliklari uning muhim tarkibiy qismi sifatida mahsulot ishlab chiqarish va eksport salohiyatini ta'minlaydi. 2023-yilgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy ichki mahsulotning 25% dan ortig'ini tashkil etadi (O'zR Statistika agentligi, 2024). Biroq, fermer xo'jaliklarining samaradorligi va raqobatbardoshligi infratuzilmaning holati, xususan, suv ta'minoti, transport tarmoqlari, energiya resurslari va logistik imkoniyatlar bilan chambarchas bog'liq. Adabiyotlarda infratuzilma sifati qishloq xo'jaligi mahsuldorligiga bevosita ta'sir qilishi va rivojlanayotgan mamlakatlarda ushbu sohada muammolar mavjudligi qayd etilgan (FAO, 2022; Rashidov & Xo'jayev, 2023).

Fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalar masalasi bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. R.X.Tashmatovning tadqiqotlarida fermer xo'jaliklari kooperatsiyasi va bozor infratuzilmalarini rivojlantirish masalalari ko'rib chiqilgan. Gazeta.uz saytida chop etilgan maqolalarda O'zbekiston qishloq xo'jaligini samarador va raqobatbardosh qilish, fermer xo'jaliklari faoliyatini nazorat qilishning eskirgan tizimini bartaraf etish masalalari yoritilgan. Shuningdek, fermer xo'jaligi iqtisodiyotiga oid o'quv qo'llanmalarda fermer xo'jaliklarida erkin ishlab chiqarish

munosabatlarini shakllantirishning nazariy, huquqiy va iqtisodiy asoslari yoritilgan.

O'zbekistonda fermer xo'jaliklari infratuzilmasining eskirganligi, resurslardan samarasiz foydalanish va moliyaviy cheklovlar tufayli mahsulot xarajatlari oshishi va daromadlarning pasayishi kuzatilmoqda. Shu munosabat bilan, ushbu tadqiqot fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarning hozirgi holatini empirik baholash va ularning samaradorligini oshirish uchun ilmiy asoslangan strategiyalarni ishlab chiqishni maqsad qilib qo'ydi. Tadqiqotning asosiy gipotezasi shundan iboratki, infratuzilma sifatining yaxshilanishi fermer xo'jaliklarining mahsuldorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Uslublar (Usullari)

Ushbu tadqiqotda fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarning samaradorligini baholash uchun miqdoriy va sifatli metodlardan foydalanildi. Tadqiqot namunasi sifatida O'zbekistonning Farg'ona (n=30) va Samarqand (n=20) viloyatlaridagi jami 50 ta fermer xo'jaligi tanlandi. Namunaning geografik xilma-xilligi hududiy farqlarni hisobga olish uchun muhim edi.

Ma'lumotlar yig'ish usullari:

Anketa so'rovi: Fermer xo'jaliklari rahbarlari bilan infratuzilma holati (suv, transport, energiya), mavjud muammolar

va takomillashtirish bo'yicha takliflar bo'yicha strukturlashtirilgan so'rovnoma o'tkazildi. 5 balli Likert shkalasi asosida tuzildi (Cronbach ning Alfa = 0.87).

Statistik ma'lumotlar: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligidan 2019-2024 yillardagi infratuzilma investitsiyalari va qishloq xo'jaligi mahsuldorligi bo'yicha ma'lumotlar olindi.

Sifatli intervyu: Infratuzilma masalalari bo'yicha 10 nafar mutaxassis (mahalliy hokimiyat vakillari va qishloq xo'jaligi muhandislari) bilan yarim strukturlashtirilgan suhbatlar o'tkazildi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalar, jumladan, moddiy-texnika ta'minoti, moliyaviy xizmatlar, agronomik xizmatlar, veterinariya xizmatlari, marketing xizmatlari va boshqalar yetarli darajada rivojlanmagan. Xususan:

- Fermer xo'jaliklarini moddiy-texnika resurslari bilan ta'minlash tizimi takomillashtirilmagan.

- Fermer xo'jaliklariga kredit berish va moliyalashtirish tizimi murakkab va qimmat.

- Fermer xo'jaliklari uchun zarur bo'lgan agronomik va veterinariya xizmatlari sifati past.

- Fermer xo'jaliklari mahsulotlarini sotishda marketing xizmatlari yetarli emas.

Bundan tashqari, fermer xo'jaliklari faoliyatini nazorat qilishning eskirgan tizimi ularning rivojlanishiga to'sqinlik

qilmoqda. Fermer xo'jaliklarining yer uchastkalaridan foydalanish samaradorligi past darajada qolayotgani ham muammo hisoblanadi.

Tahlil usullari:

SWOT tahlili: Infratuzilmaning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va xavf-xatarlarini aniqlash uchun qo'llanildi.

Ko'p o'zgaruvchanli regressiya modeli: Infratuzilma sifati (X_1 : suv ta'minoti, X_2 : transport, X_3 : energiya) va fermer xo'jaliklarining mahsuldorligi (Y : gektardan hosil) o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish uchun ishlatildi. Model quyidagicha ifodalanadi:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \varepsilon$$

V yerda $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3$ – doimiy qiymat, $\beta_1, \beta_2, \beta_3$ – koeffitsientlar, ε – xatolik chegarasi.

Ma'lumotlar SPSS 26.0 dasturida tahlil qilindi, statistik ahamiyat $p < 0.05$ darajasida tekshirildi.

Natijalar (Natijalar)

Tadqiqot natijalari infratuzilmaning hozirgi holati fermer xo'jaliklari faoliyatiga sezilarli darajada ta'sir qilishini ko'rsatdi. Anketa so'rovi natijalariga ko'ra:

Fermerlarning 72% sug'orish tizimlarining eskirganligini ($M=2.1$, $SD=0.9$) va suv resurslaridan samarasiz foydalanilayotganligini bildirdi.

65% transport infratuzilmasining yomonligi ($M=2.4$, $SD=1.0$) tufayli mahsulot yetkazib berish xarajatlarining

oshganini qayd etdi.

Energiya ta'minotidagi uzilishlar 58% fermer xo'jaliklarida qayta ishlash jarayonlariga to'sqinlik qilmoqda ($M=2.3$, $SD=0.8$).

Regressiya tahlili natijalari quyidagicha:

Suv ta'minoti sifati ($\beta_1 = 0.42$, $p=0.01$) mahsuldorlikka eng katta ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Transport infratuzilmasi ($\beta_2 = 0.28$, $p=0.03$) va energiya ta'minoti ($\beta_3 = 0.19$, $p=0.04$) ham statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlikka ega edi.

Modelning umumiy mosligi yuqori bo'lib,

$R^2=0.67$, $R^2=0.67$, ya'ni infratuzilma omillari mahsuldorlikning 67% ini tushuntiradi.

Muxokama (Munozara)

Tadqiqot natijalari infratuzilma sifati va fermer xo'jaliklari mahsuldorligi o'rtasidagi statistik bog'liqlikni tasdiqladi. Xususan, suv ta'minoti tizimlarining samaradorligi mahsuldorlikka eng katta ta'sir ko'rsatuvchi omil sifatida ajralib turdi, bu FAO (2022) va boshqa tadqiqotlar natijalari bilan mos keladi. Transport va energiya infratuzilmasidagi muammolar esa logistika xarajatlarini oshirib, fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshligini pasaytirmoqda.

Tadqiqotning cheklovlari sifatida namunaning geografik doirasi (faqat ikki viloyat) va qisqa muddatli ma'lumotlarga tayanishni aytish mumkin. Kelgusida ushbu tadqiqotni kengroq hududlar va

uzoqroq vaqt oralig'ida davom ettirish tavsiya etiladi.

Adabiyotlarda infratuzilma sarmoyalari qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirishda uzoq muddatli iqtisodiy foyda keltirishi ta'kidlanadi (World Bank, 2023). Shu nuqtai nazardan, quyidagi takliflar ilmiy asosda ishlab chiqildi:

Tomchilatib sug'orish texnologiyalari: Suv resurslaridan samarali foydalanish uchun zamonaviy sug'orish tizimlarini subsidiyalash orqali joriy qilish.

Transport tarmoqlarini modernizatsiya qilish: Qishloq hududlarida yo'l qurilishiga investitsiyalarni ko'paytirish.

Davlat-xususiy sheriklik (DXSH): Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda xususiy sektor ishtirokini rag'batlantirish.

Xulosa va takliflar

Fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarni rivojlantirish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Fermer xo'jaliklarini moddiy-texnika resurslari bilan ta'minlash tizimini takomillashtirish.

Fermer xo'jaliklariga kredit berish va moliyalashtirish tizimini soddalashtirish va arzonlashtirish.

Fermer xo'jaliklari uchun zarur bo'lgan agronomik va veterinariya xizmatlari sifatini oshirish.

Fermer xo'jaliklari mahsulotlarini

sotishda marketing xizmatlarini rivojlantirish.

Fermer xo'jaliklari faoliyatini nazorat qilishning zamonaviy tizimini yaratish.

Fermer xo'jaliklarining yer uchastkalaridan foydalanish samaradorligini oshirish.

Fermer xo'jaliklari o'rtasida kooperatsiyani rivojlantirish1.

Qishloq xo'jaligiga xizmat ko'rsatuvchi bozor infratuzilmalarini barpo etish1.

Fermerlarni o'qitish va qayta tayyorlashning zamonaviy tizimini tashkil qilish.

Kelajakda ushbu yo'nalishda tadqiqotlar olib borish uchun fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarning mintaqaviy xususiyatlarini o'rganish, xalqaro tajribani

o'rganish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish, shuningdek, fermer xo'jaliklarining innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlash masalalariga e'tibor qaratish lozim.

Fermer xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarning samaradorligini oshirish qishloq xo'jaligi mahsuldorligini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Empirik tahlil infratuzilma sifatining mahsuldorlikka ijobiy ta'sirini isbotladi va amaliy yechimlar sifatida suv, transport va energiya tarmoqlarini modernizatsiya qilish taklif etildi. Ushbu choralar O'zbekiston fermer xo'jaliklarining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. FAO. (2022). Global Qishloq Xo'jaligi Infratuzilmasi Prognozi. Rim: oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti.
2. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2024). Qishloq xo'jaligi statistikasi, 2019-2024.
3. Rashidov, A., & Xo'jayev, B. (2023). O'zbekistonda qishloq xo'jaligi infratuzilmasining rivojlanish tendensiyalari. Agrar iqtisodiyot jurnali, 15(2), 45-56.
4. Jahon Banki. (2023). Infratuzilma investitsiyalari va qishloq xo'jaligi mahsuldorligi. Vashington, DC: Jahon banki nashrlari.
5. Tashmatov R.X. Fermer xo'jaliklari kooperatsiyasi va bozor infratuzilmalari rivojlanishini boshqarish: i.f.n. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. - T.: 2010.
6. O'zbekiston qishloq xo'jaligini samarador va raqobatbardosh qilish yo'llari // Gazeta.uz. 2019 yil 8 iyul.
7. Fermer xo'jaligi iqtisodiyoti: O'quv qo'llanma. - T.: 2020.
8. Fermer xo'jaliklari samarasiz foydalanilgan yerlardan mahrum qilinadi // Gazeta.uz. 2017 yil 10 oktyabr.